

TERMÉSZETI KÁRTEVŐK: A GYAPJAS LEPKE

A gyapjas pille korábban is előfordult hazánkban, de látványos elszaporodását korábban gátolta, hogy melegigényes, elsősorban a mediterrán régióban honos fajról van szó. A klímaváltozás hatására azonban ez megváltozhat: 2004-ben például Somogyban és Veszprémben is tapasztaltuk tömeges megjelenését.

A lepke jellemzői

A gyapjaslepke kb. 5-7 cm szárnyfesztávolságú, barnásszürke, jellegtelen rajzolatú lepke, melyből a hím nappal és éjszakai is élénken repked, míg a nőtény a fa törzsén ül és várja az odaszálló hímekeket. Kevésbé kirívó megjelenése ellenére sem szabad e lepkét figyelmen kívül hagynunk, ugyanis a hernyója által okozott kár súlyos veszteségeket jelenthet a kertekben lévő gyümölcsfákon. A hernyó kedvenc tápláléka a csertölgy, de emellett számos más fafajt is szívesen fogyaszt (pl. kocsányostölgy, gyertyán, nyár, juhar, valamint különböző gyümölcsfák levelei).



A lepkével szemben a hernyó sokkal szembetűnőbb jelenség, kifejeletten kb. 6-7 cm hosszú szürkésfekete színű, erősen szőrözött. A háti részen két sorban szemölcsök láthatóak, melyekből az első 5 pár kék, a hátsó 6 pár piros színű. A hernyó szabad kézzel való érintését, megfogását lehetőleg kerüljük, ugyanis a szőrszálak allergiás tüneteket válthatnak ki az arra érzékeny emberekben.

A lepke felszaporodása mindig egy kisebb gócpontból indul ki (általában erdőterületekről), ahol kedvenc táplálékai nagyszámban jelen vannak. Innen pár éven belül olyan mértékben felszaporodhat, hogy már a környező gyümölcsösök, és házi kertekben lévő gyümölcsfák is veszélybe kerülhetnek.

A lepke kifejlődése

A fák törzsén 2-3 cm-es okkersárga színű, gyapjas foltok láthatóak, melyek alatt nagyszámú apró sárgásbarna tojások vannak. Ezekből a tojásokból április közepén, május elején jönnek elő a kis hernyók, majd elhagyják a kikelés helyét és a fák ágaira másznak, ahol elkezdik a levelek hámozgatását, majd karéjozók megrágását.

Az apró hernyók kezdetben a duzzadó, majd a fakadó rügyeket károsítják, ezután a fa fiatal, zsenge leveleit fogyasztják. Később a növekedő hernyók a leveleket karéjozzák, majd teljesen elfogyasztják. A kifejlett hernyók a 6-8 cm hosszúságot is elérhetik, testüket erős, sörteszerű szőrzet borítja. Hátukon színes szemölcssorok vonulnak végig, a szemölcsök a hernyó első öt szelvényén kékek, ettől hátrafelé a test végéig pirosak.

Erről a jellegzetes bélyegről, a hernyók könnyen felismerhetők. A fejlődésüket befejezett hernyók a fák törzsén, ágain, levelek hónaljában, esetleg összenőtt levelek között, laza gubóban bábozódnak. A bábok fénytelen barna színűek, a nőstények bábja a hímekénél jóval nagyobb. (A hernyók szőre és a gubóba beleszőtt hernyószőrök érzékenyebb emberek bőrén gyenge ekcémára emlékeztető kiütéseket okozhatnak.)



A bábokból a lepkék néhány hetes nyugalom után kelnek ki és július-augusztusban rajzanak. Elkésett imágók még szeptember elején is találhatók. A barnásszürke hím lepkék igen jól repülnek, s nappal és éjszaka is rajzanak.

A lepke életciklusa

Általában április második felében indul meg a gyalvas lepké lárvák kelése. Egy fán kikelő lárvák száma elérheti a több százat. Megtámadhatják az erdő melletti gyümölcsösöket is. Erdő melletti gabonatáblákban, dísznövényeken is megtalálha-

tók a kártevők, amely fiatal állapotban fél cm, fekete fejű, erősen szőrözött hernyó. A kikelt hernyók a fákon selyemszálon lógnak lefelé, ezáltal a szél könnyen tovasodorja őket, akár 20 km távolságra is. Ilyen körülmények között június végén, július elején érik el a teljes fejlettséget, ezután bábozódnak, majd a bábokból kb. 10 nap múlva jönnek elő a lepkék.

Tapasztalatok: Somogy megye, 2004


Somogy megyében 2004 áprilisában kezdődött meg a gyapjaslepke-fertőzés, amely nyár végére nagy területeket ért el. Az akkor szerzett tapasztalatok alapján könnyen megérthető egy ilyen „invázió” működése és menete.

Végrehajtott feladatok (Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság)

- 2004 második félévében figyelőszolgálat működött, amely a Veszprém megyei károsításról is információkat gyűjtött.
- Július végén a katasztrófavédelem, az ÁESZ, növényvédelem és a Sefag szakemberei a leginkább érintett területeken helyszíni szemlét tartottak.
- A katasztrófavédelem vizsgálta a környező települési fertőzöttséget és az erdeifa-szállítást az érintett térségben.
- A szakemberek szeptemberben ún. petecsomó-számlálást rendeltek el.
- Elrendelték a 500 ha feletti, majd a 100 ha feletti erdőgazdálkodóknál a felmérést.

A 2004-es terjedés okai a szakemberek szerint

- 2003-ban szélsőségesen száraz volt az időjárás, ezáltal a fák legyengültek.
- 2004-ben a kora tavasz rendkívül enyhe volt, a peték április végén mintegy két hét alatt kikeltek)
- Amennyiben az első vedlés körüli időben enyhe meleg időjárás uralkodik, a

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
												

A gyaljas lepke életciklusa

lombkoronába törekvő lepke nem talál táplálékot (hiszen nem hajtott még ki a fák levele) akkor 20 cm-es fonalat növeszt, amit a böjti szelek akár 30-50 km-ig is elvisznek. (A Bakonyban, Balatonfelvidéken 80 ezer ha fertőzött terület volt, aminek egy része szintén Somogyban fertőzhetett.)

- Az ellenük való erdei védekezés nehéz és költséges. A hatékony szelektív védekezés csak az életfázisuk bizonyos szakaszaiban lehetséges. Az erdőkben alul helyezkednek el a petecsomók, így ebben az időszakban a helikopteres védekezés nem elég hatékony.
- Rendkívül aktívak: hatszor vedlenek és kb. 40 napig rágják a leveleket.



Gyapjaslepke-invázióban letarolt fák Balatonszentgyörgyön, 2004. július 3-án

A terjedés számokban

- Egy lepke 4–5 petecsomót rak le,
- egy petecsomóban 600–1000 pete lehet,
- a 2004-es számlálás eredménye: egy cm²-en 150–200 egészséges pete,
- becsült károkozás: 28 ezer ha erdőből kb. 3000 ha tarrágás.

A védekezés lehetőségei

Erdőkben

Csak a vedlési időszakban lehet helikopteres permetezéssel védekezni, kétféle módon:

- kitinpáncél kifejlődését meggátló környezetkímélő szerrel,
- felszívódó szerrel, amely kiirtja az állományt.

Gyümölcsösökben, szőlőben, ház körül

- Fizikai védekezéssel: télen a fákon, falakon lévő csomókat gyökérkefével kell megroncsolni.
- Tavasszal a lemosó permetezésekor a permetlébe rovarirtót keverni.

A gyapjas lepke okozta tarrágást az erdő pár éven belül kiheveri, azonban ha a gyümölcsfákon alakul ki hasonló helyzet, ott akár 3 évi termés kiesés is előfordulhat.

Ha a kertben lévő fákon ilyen tojáscsomókat találunk, azt ajánlatos mielőbb lekaparni és megsemmisíteni, mert ha csak a földre kerülnek le, akkor azt sok hernyó túlélheti. Azonban ha ez a módszer már nem alkalmazható, mert olyan nagy számban vannak a tojáscsomók, akkor érdemes a tavaszt megvárni, és a fiatal hernyók ellen különböző szabadforgalmú (pl.: diflubenzuron, teflubenzuron, etofenprox, tiametoxam hatóanyagú), lombrágó hernyók ellen engedélyezett készítményekkel lepermetezni a fákat.